

77

IX.

REINALD II, Graaf en Hertog.

Jonker REINALD nam dadelijk na zijns vaders dood den titel van graaf aan. Te voren heette hij slechts *ruwaard* of *regent*, of, gelijk hij zich zelven noemde, REINALD, *zoon des graven van Gelre*. Behalve eenen oorlog met den bisschop van Munster, om het bezit van de heerlijkheid Bredevoort, ten gevolge waarvan deze plaats aan Gelderland kwam, bracht hij zijn ruwaardschap in rust door. Hij kwam daardoor in eenen goeden naam bij zijne onderdanen, waarvan vele hem zijn schijnbaar oneerbiedig gedrag jegens zijnen ouden vader nog niet vergeven hadden. Hij aanvaardde het bestuur met de beste bedoelingen voor het welzijn van zijn land en volk, en wij zullen zien, hoezeer het hem daarmede ernst is geweest. Eenige jaren vóór zijns vaders dood had hij zich in het huwelijk begeven met SOPHIA, de rijke erfdochter van FLORIS BERTHOUT, heer van Mechelen. Zijn vader had vele schulden gemaakt, en vele sloten en heerlijkheden moeten verpanden aan rijke edelen en vermogende steden, die hem dan daarvoor geld gaven, om zijne uitgaven te bestrijden, en zijnen staat op te houden. — Zijn opvolger wist nu geen beter middel, om die goederen terug te krijgen of in te lossen, dan een rijk huwelijk. De vader van jonkvrouw SOPHIA had, door den handel op vreemde en verafgelegene landen, groote schatten ver-

zameld: zijne woning was, gelijk het in die dagen heette een *gouden berg*, een *pakhuis van edelgesteenten*. Jonk-vrouw SOPHIA was daarbij lief en bevallig, zeer bedreven in vrouwelijke handwerken, en uiterst verstandig. Zij raadde haren echtgenoot, om niet in éens, maar langzamerhand, zijne verpande goederen weder in te lossen, zijne huishouding op een zuiniger voet in te richten, en vooral op zijne hoede te zijn tegen de Joden en Lombarden, die toen ter tijd aan de lichtgeloovige Gelderschen menigen gulden door hoop op winst afhandig maakten. REINALD volgde den raad zijner gemalin. Toen hij graaf was geworden geraakte hij allengs weder in het bezit van al zijne landen, en kocht er nieuwe bij. Den bisschop van Utrecht, die diep in schulden zat, leende hij eene groote som, en ontving daarvoor bijna geheel Overijssel in pandschap, ja, sommige plaatsen, zoo als Kessel en Kriekenbeek en later ook Oosterbeek en Velp, kocht hij met al haar toebehooren, en hechtte ze aan zijn gebied. Maar niet alleen vergrootte hij zijn land: hij zorgde ook, dat het goed en rechtvaardig bestuurd werd. De arme landbewoners werden nog altijd op eene willekeurige wijze van have en goed beroofd, en in weerwil van de maatregelen, die graaf OTTO en REINALD daar tegen genomen hadden, erger dan slaven behandeld. REINALD vaardigde nu *Landrechten* uit: dat wil zeggen: wetten en verordeningen, volgens welke hij wilde, dat alle ingezetenen zich jegens hem en jegens elkander zouden gedragen. De eersten dier landrechten werden aan de bewoners van de Betuwe gegeven. Later gaf de graaf hun ook dijkrechten, opdat ieder bijv. weten zou, welk gedeelte van den dijk, die zijn land tegen het water beschermde, hij ver-

plicht was te bewaken, en te onderhouden. Het waren hoogst nuttige inrichtingen, die land- en dijkrechten. Voortaan kon ieder weten, wat hem te doen of te laten stond, en kon hij zijne akkers ook rustig bebouwen. De landlieden kregen daardoor de grootste verplichting aan graaf REINALD; van *hoorige* lieden of slaven werden zij nu eerst recht vrije en gelukkige boeren; ook in andere gedeelten van Gelderland kregen de landlieden van lieverlede zulke rechten. Van de steden hebben wij vroeger gesproken; de macht en het aanzien van hare burgers namen onder REINALD's bestuur steeds toe. Wanneer voortaan een graaf of hertog een huwelijk aanging, of een verbond sloot, of eene belofte deed, dan koos hij de eene of andere stad, soms wel verscheidene steden uit, om haar zegel daaraan te hechten, dat is, de regeering van zulk eene stad drukte dan haar wapen in een stuk was, en hing dat aan het perkament, waarop dat verbond of die belofte beschreven was, en dat werd niet alleen eene eer gerekend voor de stad, die het deed, maar ook een waarborg, dat de graaf zou doen, wat hij beloofde. Keizers en koningen zegelden bij zulk eene gelegenheid meestal met witte was, hertogen en graven met roode, andere edele heeren en steden met groene was. De steden hadden in den beginne veelal de afbeelding van eene poort of burg in haar wapen. Het zegel van graaf REINALD was een leeuw, eerst met één, later met twee staarten, zooals nog in het Geldersche wapen te zien is.

REINALD en SOPHIA maakten zich door al deze maatregelen, en vooral door hnnne rechtvaardigheid en minzaamheid, in Gelderland geëerd en gezien. Zelfs in het buitenland ging er weder een roep uit over Gelderland, als van

een rijk en gelukkig gewest. Keizer LODEWIJK noodigde den graaf uit, als zijnde hij een voornaam edelman van zijn rijk, om hem op zijne reis naar Italië te vergezellen, en bij zijne kroning te Rome tegenwoordig te zijn. In het gezelschap van de graven van Gulik, Kleef en Berg trok REINALD naar Rome, en een groot gevolg van Geldersche ridders en knapen, allen te paard, vergezelde hem. Zulk een reis kostte ontzaglijk veel geld. REINALD's gemalin, SOPHIA, nam in dien tusschentijd het bestuur over zijne zaken op zich, en zij kweet zich hiervan zoo uitmuntend, dat men REINALD's afwezigheid niet eens bemerkte, en sommige schrijvers daarom getwijfeld hebben, of hij wel ooit naar Italië geweest is. De vrouwen van dien tijd waren anders niet gewoon of genoegzaam bekwaam, om zich met staatszaken in te laten. Zij regeerden de keuken en het huisgezin, sponnen en borduurden, en bleven meestal te huis, om de gasten te ontvangen en te bedienen. Van lezen en schrijven, zelfs van zang en snarenspeel, leerden de vrouwen toen nagenoeg niets. Vrouw SOPHIA schijnt echter eene uitzondering op dien regel te hebben gemaakt; maar ik geloof, dat hare Brabantsche afkomst hiervan de oorzaak was, want in dat land waren de vrouwen toen veel beschaafder, en ook veel meer gezien, dan in Gelderland.

REINALD's verblijf in Italië schijnt van zeer korten duur te zijn geweest. De kroningsfeesten waren daar nog in vollen gang; gastmalen en steekspelen volgden elkander op, en de Geldersche graaf speelde daarbij eene voorname rol. Wel zal het hem dus leed gedaan hebben, toen hij op zekeren dag tijding van zijne gemalin ontving, die hem dringend verzocht, om toch onverwijld naar zijn land terug te keeren. De Luikenaars namelijk, met hunnen

bisschop in oorlog geraakt, waren plotseling in REINALD's gebied gevallen (deze was een vriend en bloedverwant van den bisschop), en verwoestten overal zijne schoonste landstreken. REINALD draalde geen oogenblik; nu of nooit moest hij toonen, dat hij een krachtig regent was, en dat hij plundersaars en brandstichters naar verdienste wist te straffen. Hij nam afscheid van den keizer, en begaf zich met vele zijner vrienden en edellieden, sneller dan hij gekomen was, naar Gelderland terug. Onder weg sloot hij een verbond tot onderlingen bijstand met de graven van Gulik en van Berg, maar ter zelfder ure vernam hij tot zijn groot leedwezen, dat zijn maarschalk, WILLEM van Bronkhorst, in een eerste treffen met den vijand, den dood had gevonden. Dit gevecht had aan de Gelderschen veel volk gekost. REINALD verzamelde in haast het overschot, slechts 2000 man, en trok volmoed op den vijand los, die, wel tienmaal sterker in getal, hem bij Hasselt afwachtte. Vreeselijk was de strijd. Tijdgenooten verzekerden, dat het geschreeuw der strijders, het gekerm der gewonden en het gekletter der wapenen uren ver in de rondte werd gehoord; maar REINALD toonde hier, hoe goed hij ook de kunst van oorlogvoeren verstond. Toen de dag aanbrak, — want de nacht had zelfs geen einde aan den strijd kunnen maken — zag men het slagveld bezaaid met lijken van vijanden; de weinige Luikenaars, die het ontkomen waren, verhaalden, dat er wel 20000 van hunne landgenooten waren verslagen, en REINALD's naam had hun zulk eenen schrik aangejaagd, dat geen Luikerwaal naderhand den Gelderschen grond meer als vijand betrad. Grooten roem en nog grooteren buit oogstten de overwinnaars in; het veroverde geld en de kost-

baarheden gebruikte REINALD, om zijne steden en sloten, die door den oorlog geleden hadden, schooner en prachtiger te herbouwen. Maar al dat vergoten menschenbloed! — dát kon hij zoo spoedig niet goed maken; die gedachte hinderde hem zeer, en wij zullen later zien, wat hij deed, om de stem van zijn geweten te smoren.

De bisschop van Luik had zijnen neef trouw bijgestaan, om deze overwinning te bevechten. Zelfs verzekert men, dat hij toen reeds eene soort van kanonnen, of *bombarden*, gelijk men ze noemde, in werking bracht, die groote steenbrokken uitwerpende, menigen Luikerwaal deed sneven. Hoe het zij, REINALD was zijnen neef recht dankbaar voor de verleende hulp; en de bisschop, om hem nog sterker bewijzen van zijne vriendschap te geven, schonk hem onder anderen al zijne rechten op de stad Mechelen, en hield hem zijn leven lang in groote eere.

Ten gevolge van dezen oorlog breidde REINALD ook aan de andere zijde van Gelderland zijn gebied uit. Te voren had hij met den graaf van Kleef dikwijls verschil gehad over het bezit van het Nederrijksch Wald, achter Nijmegen. Thans hadden zij elkander zulke goede diensten tegen de Luikenaars bewezen, dat beiden hunne oude geschillen vergaten; een verdrag werd getroffen, en REINALD behield voor eene groote som gelds het grootste gedeelte van dat overoude en prachtige bosch voor zich en zijne nakomelingen. Het leverde niet alleen kostelijk timmer- en brandhout op, maar was ook uitnemend geschikt voor de jacht. REINALD stelde er eenen opziener aan over de wilde paarden, die er in menigte gevonden werden, en waaruit de Geldersche ruitersbenden van jonge en frissche strijdrossen voorzien werden. In lateren tijd heeft men in dat woud allerlei huisraad

en kostbaarheden, ook wapenen en gouden en zilveren muntstukken van de oude Germanen en Romeinen opgegraven, en niet zonder reden vermoedt men, dat dit het heilige woud was, waar CLAUDIUS CIVILIS weleer zijne landgenooten opwekte tot den strijd tegen de Romeinen. Tegenwoordig heeft het bosch veel van zijne uitgestrektheid verloren; ook zijn in den loop der tijden groote stukken verbrand, uitgerooid en tot bouwland gemaakt, maar nog dagelijks worden er bij het graven in den grond, steenen en ijzeren voorwerpen gevonden, die van hooge oudheid getuigen, en zeer belangrijk zijn voor de kennis van het huiselijk- en krijgsmansleven der oude volken, die daar ter plaatse hebben gewoond.

Keeren wij thans tot graaf REINALD terug! Pas was hij van zijnen krijgstoct in den schoot van zijn gezin teruggekeerd, of hij verloor zijne echtgenoot, SOPHIA VAN BERTHOUT. Zij overleed in 1329, en werd in het klooster te 's Gravendaal begraven. Zij had REINALD in de moeilijkste omstandigheden van zijn leven trouw ter zijde gestaan, en hem nog daarenboven vier dochters geschonken. Evenwel, twee zomers waren nog niet verstreken, of REINALD was bedacht een tweede huwelijk aan te gaan. Hij hoopte, dat zijne tweede gemalin hem eenen zoon zoude schenken, die hem eens zou kunnen opvolgen. Ditmaal had de *rijke* graaf zijn oog geslagen, niet op eene koopmansdochter, maar op eene prinses! Althans, in het jaar 1331 trokken drie deftige Geldersche heeren, OTTO van *Kuyk*, RICOLD van *Heeswijk* en JACOB van *Mierlar*, naar Engeland, en deden voor graaf REINALD, hunnen heer, aanzoek, om de hand van ELEONORA, zuster van EDUARD III, koning van Engeland. De zending gelukte volkomen, en de huwelijksbrief werd plechtig bezegeld; de koning

van Engeland beloofde aan zijne zuster vrijen overtocht, een geheel ameublement voor hare woning en daarenboven nog 10000 pond sterling. Graaf REINALD verzekerde haar, onder andere zaken uit de inkomsten van de Veluwe, jaarlijks 14000 ponden vlaamsch (nagenoeg even zooveel guldens van ons geld), om haren staat op te houden, en hare kleine uitgaven te bestrijden. Prinses ELEONORA kwam weldra in Gelderland aan, waar zij natuurlijk door graaf REINALD en de zijnen met groote blijdschap en veel plechtigheid werd ontvangen. De bruiloft werd te Nijmegen gevierd; de graaf had gezorgd, dat zijne voornaamste edelen daar allen tegenwoordig waren, en hield er een groot steekspel ter eere van zijne bruid. De stad was recht feestelijk versierd met al de banieren en wimpels van de daar verzamelde ridders en stedegezanten. Ook waren bij die gelegenheid eene menigte zangers en speellieden te Nijmegen aangekomen, die met hunne luiten, vedels, tamboerijnen en trompetten het volk tot laat in den nacht op de straat hielden. Maar bovenal waren het de kamerspelers, die in vreemde, bonte kleederdrachten en met allerlei zotte gebaarden de een of andere gebeurtenis uit de bijbelsche of wereldlijke geschiedenis voorstelden. Hierin vooral schiepen de Gelderschen groot behagen, want soortgelijke tooneelvoorstellingen, waarop wij thans dagelijks vergast worden, waren toen in Gelderland nog nooit gehoord of gezien. — Gravin ELEONORA hield, na haar huwelijk, meestal haar verblijf te Rozendaal, waar zij hare eigene hofhouding had. Zij moet eene scherpzinnige en deftige vrouw geweest zijn, zulk eenen rijken en voornamen vorst, als graaf REINALD, waardig; zij schonk hem ook twee zonen, en vervulde dus meer dan zijnen wensch; maar of dit huwelijk hem wel zooveel geluk bracht, als dat

met SOPHIA BERTHOUT, zal het vervolg van ons verhaal leeren.

De bisschop van Luik had, gelijk ik u straks heb gezegd, zijn recht op het leenbezit van de stad Mechelen, uit vriendschap, aan onzen graaf geschonken. REINALD was eerst verlegen, wat hij met dit geschenk aanvangen zou; eindelijk besloot hij, het te gelde te maken. Hij verkocht al zijne aanspraken op die stad voor eene aanmerkelijke som gelds aan LODEWIJK, graaf van Vlaanderen, die in die streken meerdere goederen bezat, en ze dus beter bewaren kon. Maar de burgers van Mechelen waren hierover zeer ontevreden, joegen de gevolmachtigden van graaf LODEWIJK de poort uit, toen deze voor hunnen heer bezit van de stad kwamen nemen, en riepen den hertog van Brabant te hulp. Deze wachtte slechts op zulk eene gunstige gelegenheid, om zich met de zaak te bemoeien, want hij was een man, die gaarne twist zocht, en de kunst verstond in troebel water te visschen. Hij verklaarde dus dadelijk, dat de burgers van Mechelen volkomen gelijk hadden, en dat de koop nietig was. Graaf LODEWIJK verklaarde hem daarop den oorlog. De graven van Gelre en Gulik, benevens nog vele andere geestelijke en wereldlijke heeren, sloten een verbond met Vlaanderen tegen Brabant, want ook zij droegen den hertog van Brabant reeds lang een kwaad hart toe. Even als tegenwoordig werden ook toen alle voorname gebeurtenissen met gastmalen gevierd. Zulk een gastmaal had er, bij gelegenheid van dit verbond, te Valenciennes plaats, waar de stad, die zeer rijk was, alle verzamelde heeren op het prachtigste onthaalde. De oude kronijkschrijvers teekenen als eene groote bijzonderheid aan, dat er bij die gelegenheid naast iederen heer

eene dame zat, gekozen uit de aanzienlijkste vrouwen van de stad. Graaf REINALD genoot de eer naast zekere MAIGNE DE PROUVILLE aan tafel te mogen zitten, eene eer, die hem zeker niet dikwijls te beurt gevallen was, want in Gelderland bestond die gewoonte nog niet, omdat het daar veelal nog te ouderwetsch, dat is ruw en onmatig, aan tafel toeging. Te Valenciennes was men veel vroeger aan wellevendheid en onschuldige tafelvreugde gewend.

Weinige dagen na dat feestmaal trokken de bondgenooten tegen Brabant ten oorlog. REINALD trok op Tiel aan, welke stad nog altijd aan Brabant behoorde, en dit was den graaf een doorn in het oog. Na eene kloekmoedige verdediging nam hij de stad in, en *ontmantelde* haar, dat is, hij liet de stadsmuren rondom afbreken, en stelde haar dus voor iederen aanval bloot. Toen trok hij over de Maas, en hielp er den graaf van Gulik en de overige bondgenooten, die door de Brabanders in het nauw gedreven waren. Het vlek Sittart nam hij bij verrassing in; spoedig daarop nam de oorlog een einde. De koning van Frankrijk bracht nog in datzelfde jaar, 1334, den vrede tot stand: de burgers van Mechelen beloofden, zich aan eene nadere uitspraak te zullen onderwerpen, en REINALD behield Tiel voor zich, en bouwde hare muren weder op. Benevens Tiel kreeg hij ook de dorpen Zandwijk en Heerwaarden in ruil tegen Heusden, dat hem bij erfenis was toegevallen.

Er leefde toenmaals zekere ROBERT *van Artois*, graaf van Beaumont. Hij was een man van een fraai voorkomen en groote bekwaamheid, maar die aan eenen

ondernemenden geest eenen woelzieken aard paarde. Hij had met zijne tante, MECHTELD, jaren lang getwist over het bezit van het graafschap Artois in Frankrijk. Het hof van Parijs had hem eindelijk in het ongelijk gesteld, en uit het land gebannen. Hevig vervolgen kwam hij te Brussel aan, waar de hertog van Brabant, die lang geen vriend van den Franschen koning was, hem gastvrij opnam. Dezen haalde hij over, om Frankrijk den oorlog te verklaren, en zeker zou de hertog, al had hij ook nog zulke machtige bondgenooten gehad, voor den bekwamen FILIPS VAN VALOIS hebben moeten onderdoen, hadden niet juist ter goeder ure de graaf van Holland en REINALD, graaf van Gelre, de strijdende partijen onderling verzoend. ROBERT van Artois was onder den zoen niet begrepen; de koning van Frankrijk vorderde zijne uitlevering, en de hertog durfde hem niet langer bij zich houden. Onder allerlei vermomming, nu eens van eenen reizenden jood, dan weder van eenen meistreel of minnezanger, zwierf hij eenen geruimen tijd door Luik en Namen rond, en het was maar niet mogelijk hem in handen te krijgen. Eindelijk gelukte het hem, zich voor eenen koopman uitgevende, naar Engeland over te steken; daar was koning EDUARD juist bezig, om plannen te beramen, hoe hij Frankrijks koning op de beste wijze van den troon zou stooten, omdat hij begreep, dat die troon hem rechteus toekwam ¹⁾, en zoo kunt gij licht begrijpen, dat ROBERT met open armen door hem ontvangen werd. ROBERT rustte nu niet, voordat hij EDUARD geheel en al tot zijne belangen

¹⁾ Zie BOSSCHA *Algemeene geschiedenis* 18e druk, blz. 135—136.

had overgehaald, en de oorlog met Frankrijk was beslist. Vooraf echter was het van het grootste gewicht, dat ook REINALD graaf van Gelre voor EDUARDS zaak werd gewonnen.

Deze bracht juist eenen schaars gekenden tijd van rust, met zijne gemalin ELEONORA, nu eens te Nijmegen, dan weder te Rozendaal door. Groote gastmalen en jachtpartijen, waarbij vele voorname heeren en vrouwen uit de nabuurschap genoodigd werden, hadden daar plaats; reeds werden er toebereidselen tot een prachtig steekspel gemaakt, toen graaf REINALD eensklaps aan al die vermaaken een einde maakte, en naar Engeland vertrok. Hij was namelijk door zijnen zwager, koning EDUARD, uitgenoodigd geworden, om hem in den oorlog tegen de Schotten te komen bijstaan, en met hem over andere zaken van gewicht te spreken. Welke die zaken waren, kunt gij licht denken. Het viel dan ook den koning en zijnen oorblazer, ROBERT van Artois, niet moeilijk, onzen graaf REINALD geheel tot hunne partij over te halen. De graaf zou bij al de naburige vorsten op het vaste land bondgenooten voor zijnen zwager aanwerven, en hem, bij zijne overkomst, met manschappen ondersteunen. Daarvoor beloofde de koning hem grooten onderstand in geld, en bij het welgelukken van den voorgenomen krijg, nog vele andere voordeelen. Eerst trok men nu gezamenlijk tegen de Schotten op. REINALD schijnt zich hier met zijn gewone stoutmoedigheid gekweten te hebben, maar ongelukkig verstond hij niet recht de wijze, waarop de Schotten oorlog voerden. In een hevig gevecht bij Edinburg, waar hij zich te ver van de zijnen vooruit waagde, werd hij omsingeld en gevangen genomen. De Schotsche bevelhebber, RANDOLF, schonk

hem edelmoedig de vrijheid en het leven, mits hij op zijn ridderwoord beloofde, naar zijn land terug te keeren, en nooit meer tegen Schotland te strijden. — Als eene bijzonderheid bij dat gevecht wordt vermeld, dat eene Geldersche jonkvrouw, die REINALD naar Engeland was gevolgd, daar sneuvelde, na in mannenkleeding en als een man gestreden te hebben, en zelfs eenen Schot, RICHARD SCHOW, met eigen hand te hebben verslagen.

Graaf REINALD, spoedig daarop in Gelderland teruggekeerd, nam nu ernstig de belangen van zijnen zwager ter harte. Weldra gelukte het hem, door allerlei middelen eene groote menigte bondgenooten voor den koning van Engeland aan te werven. Ontzaglijke sommen gelds had hij daartoe noodig, en schoon de koning over 't geheel niet karig was, hem daarmede te helpen, zoo zegt men, dat hij daarenboven nog al zijn kleinooden verkoopen, en groote sommen van zijne Geldersche steden opnemen of leenen moest. In Augustus 1338 kwam daarop de koning van Engeland te Antwerpen aan; hij bleef drie jaren in de Nederlanden, in Brabant en Duitschland, maakte gedurig groote toebereidselen tot den krijg, had talrijke samenkomsten met zijne bondgenooten; maar van den oorlog kwam vooreerst weinig. Keizer LODEWIJK, zijn vriend, had bijna niets in zijn voordeel gedaan, en toen EDUARD naar Engeland terugkeerde, was hij als begraven onder zijne schulden, zonder echter een duimbreed lands gewonnen te hebben.

Maar alléén onze graaf van Gelre had bij dien krijg een meer duurzaam voordeel verworven. Koning EDUARD toch was zoo erkentelijk voor de goede diensten, die zijn zwager REINALD hem bewezen had, dat hij wist te bewerken, dat

keizer LODEWIJK hem tot *hertog*, en Gelderland tot een *hertogdom* verhief. Die verheffing had plaats te Frankfort, in het jaar 1339. Dit was voor dien tijd eene hooge eer en een zeldzaam geval, want ik geloof niet, dat eenig heer vóór dien tijd van graaf tot hertog gemaakt was, en aan Gelderland komt dus de eer toe, die baan gebroken te hebben. REINALD stond hierdoor eensklaps verheven boven de meeste vorsten van zijnen tijd; hij mocht nu niet alleen alles vrij verrichten, wat zijnen vader en hem reeds als rijksvorst was toegestaan, maar nog veel meer dan dat alles. Hij mocht verbonden sluiten, en krijg voeren met- en tegen wien hij goedvond, alleen niet tegen den keizer; gouden en zilveren munt doen slaan en tolleren heffen, hetgeen anders alleen den landsheer toekwam. Tot de bijzondere voorrechten der Geldersche hertogen behoorde, dat zij, bij de kroning des keizers, de eer genoten zijne kroon en zijn opperkleed voor hem uit te dragen, en te bewaren, waarom zij ook den titel van *Rijksopperkleederbewaarder* droegen, en voorts, dat zij het recht hadden, vier hooge ambtenaren te benoemen, wier bediening erfelijk was, die den hertog onmiddellijk ter zijde stonden, en een stuk lands van hem ter leen ontvingen, dat aan hunne bediening verbonden bleef. Dat was namelijk het drost- of hofmeesters-ambt, het maarschalk-ambt, het kamerlings-ambt en het schenk-ambt. Hertog REINALD was zeer blijde over deze vermeerdering van zijn aanzien en zijne macht, en beloofde er zich voor zich zelven en zijn land gouden bergen van.

Maar bij al deze voordeelen kwamen ook groote bezwaren. De graaflijke hofhouding moest nu ook eene hertogelijke worden, en de inkomsten, die de *graaf* genoot uit

zijne landerijen en tollen, waren lang niet groot genoeg, om de uitgaven van den *hertog* goed te maken. De koning van Engeland was hem voor de verleende hulp nog wel meer dan honderd duizend goudguldens schuldig, de edelen en de steden hadden niets meer te geven — de nieuwe hertog was ten einde raad. Toen kwamen de Joden en Lombardiërs bij hertog REINALD, en boden hem geld, zoo veel hij slechts wilde, natuurlijk tegen hooge renten, mits de hertog hun verlof gaf, om zich in zijn land te vestigen, en daar handel te drijven. De *rijke graaf* had hen in vroegeren tijd afgewezen; de *arme hertog* droeg nu zorg, dat deze lieden overal in zijne steden goede woonplaatsen kregen, en stond hun zelfs meerdere voorrechten toe, dan zij gevraagd en verlangd hadden. Zoo blijde was hij thans, dat hij geld kreeg, om als *hertog* te kunnen leven. Ook de volgende Geldersche hertogen hebben deze lieden altijd beschermd, en veel geld van hen opgenomen, en, schoon zij daarmede den last hunner eigene schulden hebben verzaard, hebben zij er toch den handel in hun land zeer door bevorderd. Meestal waren deze Joden en Lombarden zeer rijke en nijvere lieden, die gelegenheid hadden, de voortbrengselen van alle vreemde landen voor geld of inlandsche waren te verruilen.

Behalve eenen kortstondigen oorlog in Friesland en eenige geschillen over de verkiezing van JAN van *Arkel* tot bisschop van Utrecht, bragt de hertog voortaan zijnen tijd rustig in Gelderland door. Onder al de oorlogen, die hij voerde, en de feesten, die hij bijwoonde, en den lof en de vleitaal, die hij dagelijks hoorde, had hij niet veel gelegenheid gehad, om aan zich zelven te denken. Thans, in meer gevorderde jaren tot rust gekomen,

begon het in zijn eigen gemoed eerst recht onrustig te worden. Het begon hem nu geweldig te hinderen, dat hij in zijne jeugd zijnen ouden vader zooveel verdriet had aangedaan, en bovenal kwelde hem de gedachte, dat hij zooveel duizende Luikerwalen in den slag bij Hasselt zoo onbarmhartig had doen doodslaan, — onschuldige slachtoffers van den haat der grooten. Even als zijne voorgangers, zocht hij nu ook zijn geweten tot rust te brengen door groote sommen gelds aan kerken en kloosters te schenken, ja zelfs vormde hij het plan, om een prachtig klooster te stichten, want hierdoor, dacht hij, zou hij den hemel ongetwijfeld met zich verzoenen. Men zegt, dat hij de nog overig zijnde kostbaarheden, vroeger op de Luikenaars buit gemaakt, bij de Joden en Lombarden, zijne nieuwe onderdanen, voor geld inwisselde, nog meer groote sommen bij hen opnam, en dat alles bestemde tot den opbouw van dat klooster. Nog was hij het met zich zelve niet eens, welke plaats hij daar voor zou kiezen, toen, (gelijk de hertog meende,) de Voorzienigheid hem die plaats aanwees. Eens, op eenen avond, reed hij, slechts van een geestelijk persoon, eenen abt, vergezeld, te paard door de streken, die thans het Klarenbeeksche bosch bij Arnhem heeten. Hij was droefgeestig en zweeg, en de abt waagde het niet, hem in zijne overdenkingen te storen. Eindelijk waren zij gekomen in een aangenaam dal, ongeveer waar thans het boschwachtershuis staat, en plotseling treedt daar een oud man met een witten baard en in vreemde kleeding uit de struiken te voorschijn, vat het paard des hertogs bij den teugel en zegt: »Heer! ik weet, dat gij een klooster stichten wilt. Verricht dat goede werk op deze plaats! Sedert vele

jaren hoor ik hier telkens in den kersnacht liefelijke stemmen zingen, en zie ik een ongewoon licht glanzen." De abt steeg daarop dadelijk van zijn paard, knielde neder, en deed een gebed, en vreemd! terstond daarop hoorde de hertog duidelijk eene stem, die sprak: »dit is mijne plaats!" Zoo luidt de legende. Het kan zeer wel zijn, dat de abt en de oude man samengespannen hebben, om den hertog op deze wijze tot den bouw van het klooster op deze plaats te bewegen. Als men bedenkt, dat hier vroeger een huis stond, dat het *monnikenhuis* heette, waar de vrome broeders uit den omtrek hunne liederen zongen, en hunne lichten brandden, dan is het niet te verwonderen dat de oude hertog hier iets bovennatuurlijks in vond. Genoeg, de geestelijken bereikten hun oogmerk; eerlang verrees hier een prachtig, groot kloostergebouw, met ruime zalen, diepe kelders en lange gangen, die zelfs, zoo zegt men, onder den grond, tot binnen Arnhem voortliepen. Het klooster werd, naar dat oude huis, *Monnikhuizen* genoemd; het stond in groot aanzien bij alle vorsten van dien tijd; zij beschonken het met groote eigendommen en voorrechten, hielden er meermalen eenen tijdlang hun verblijf, en de meeste der volgende Geldersche hertogen kozen den tuin van dat klooster voor hunne begraafplaats. Bijna 250 jaren lang bleef het in eer en aanzien, maar toen de kerkhervorming in Gelderland doordrong, moesten de karthuizer monniken het in 1572 verlaten. De schoone kloostergebouwen werden toen verwaarloosd, door oorlog of brand allengs geheel vernield, en gedeeltelijk ook gebruikt, om de vestingwerken der stad Arnhem op te bouwen, en thans kan men nauwelijks éenig spoor meer terug vinden van het

normaals z
alle wereld
Hertog
maar lan
Het toe
rood en
raadge
eene h
haar
gehoor
aan ha
zendaal
het opt
en vro
verdro
bezocht
nietig
aan die
RIZKAL
echtgen
om ove
begeeft
naar d
werpt
slechts
totiere
ni bid
hek, wa
Ben ik
Zie hier
verlaten

voormaals zoo prachtige Monnikhuizen. Zoo gaat het met alle wereldsche grootheid!

Hertogin ELEONORA was eene brave, deugdzaame vrouw maar lang niet zoo bevallig als des hertogs vorige gemalin. Het toeval wilde, dat zij gedurende eenigen tijd er zeer rood en opgezet uitzag, waarop eenige al te gediensstige raadgevers den hertog in het oor bliezen, dat zijne vrouw eene leelijke huidziekte had, en dat hij niet langer met haar moest samenwonen. De hertog gaf al te gewillig gehoor aan die vrienden, en liet ELEONORA zeer onachtzaam aan haar lot over. Deze bracht haren tijd meestal te Rozendaal door, waar zij het kasteel bijna uit den grond nieuw liet opbouwen en verfraaien, en vele bezoeken van heeren en vrouwen, vorsten en vorstinnen ontving. Maar toch verdroot het haar zeer, dat haar gemaal haar niet meer bezocht, vooral nadat zij vernomen had, welk een laf en nietig voorwendsel hem van haar verwijderde. Om een einde aan die spanning te maken, reisde zij met hare beide zonen, REINALD en EDUARD, naar Nijmegen, waar zij wist, dat haar echtgenoot de voornaamsten zijner raden bijeengeroepen had, om over de belangen des lands te handelen. Daar gekomen, begeeft zij zich, aan iedere hand een jongske houdende, naar de vergaderzaal op den Burg. Vóór den hertog gekomen, werpt zij den mantel, die haar geheel omhulde, af, en slechts met een fijn zijden hemd gekleed, zegt zij, in bittere tranen uitbarstende: »O mijn lieve heer en hertog, nu bid ik u toch en onderzoek zelf, of ik de krankheid heb, waarvan men mij zoo onrechtvaardig heeft beschuldigd. Ben ik niet even zuiver en gezond als andere vrouwen? Zie hier uwe twee zonen, sterk en gezond! Als gij mij niet verlaten hadt, zouden er met Gods hulp wel meer zijn.

Voorwaar, daar zal eens een tijd komen, dat het Geldersche volk onze scheiding beschreien zal, wanneer het geen vorst uit ons bloed meer hebben zal.”

De voorspelling van ELEONORA werd letterlijk bewaarheid, zoo als gij uit het vervolg der geschiedenis zult vernemen. Hertog REINALD was diep getroffen, zegt men, over zijn onrecht, maar het was te laat, om het weder goed te maken. Binnen een jaar stierf hij plotseling aan eenen val van zijnen stoel, waarbij hij den nek brak. Hij werd te 's Gravenendaal begraven, want Monnikhuizen was toen nog niet voltooid.

De herinnering aan hertog REINALD II, bijgenaamd *den Zwarte*, Gelderlands eersten hertog, moet aan dat gewest altijd dierbaar blijven, want hij heeft het op eene waardige wijze vergroot, en als hertogdom eene eereplaats doen innemen in de Nederlanden. Hij was de eerste, die zorg droeg, dat overal goed recht gesproken werd, en dat alom afdoende maatregelen genomen werden tegen de vernielende overstromingen en tot bevordering van den nuttigen landbouw; onder zijn bestuur bloeiden de steden door handel en nijverheid, geen wonder dus, dat hij zich de liefde en achting van al zijn leen- en dienstmannen verwierf. En schoon hij, als zoon en echtgenoot, somtijds onze berisping verdient, toch bekleedt hij eene eervolle plaats onder Gelderlands vorsten.

REIN A
d
Hoe r
xiao II
bracht
hebben
door de
aan zijn
dig was
stil geho
dood we
steken,
den mist
zuchtige
zouden
gen en
zonen de
en 7 jar
kunnen s
Zuden,
plaatsen,
stelelijke
maatregel